

В.М. Островський
М.В. Сидір

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

Робочий зошит для 5 класу

загальноосвітніх навчальних закладів

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

® ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 78 (075.2)
ББК 85.31 я7
О-77

Рецензенти:
вчитель-методист ЗОШ №19 м. Тернополя
Лазорко Є. М.

вчитель музичного мистецтва ЗОШ №3 м. Тернополя
Махно А. Т.

За науковою редакцією Кондратової Л.Г.

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Тернопільського національного педагогічного університету
ім. В. Гнатюка (протокол № 11 від 19.06.2013 р.)*

Робочий зошит розроблено до підручника «Музичне мистецтво. 5 клас»
(автор Кондратова Л.Г.) — переможця Всеукраїнського конкурсу рукописів
підручників для учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Островський В.М.

О-77 Музичне мистецтво : робочий зошит для 5 кл. загальноосвітн. навч. закл./
В.М. Островський, М.В. Сидір. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. –
88 с.

ISBN 978-966-10-3504-0

Мета зошита — допомогти учням засвоїти програмовий матеріал, навчити сприймати,
розуміти і любити музику, а також стимулювати творчу діяльність дітей на уроках музики.
Для учнів п'ятих класів, вчителів і батьків.

УДК 78 (075.2)
ББК 85.31 я7

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

Навчальне видання

ОСТРОВСЬКИЙ Володимир Михайлович
СИДІР Мар'ян Васильович

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

Робочий зошит для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактори *Донара Пендзей, Володимир Островський*
Художники *Любомир Бейгер, Олеся Томків, Ірина Басалига*
Обкладинка *Володимира Басалиги*
Комп'ютерна верстка *Івана Бліща*

Підписано до друку 07.08.2013. Формат 70x100/16. Папір друкарський.
Гарнітура Pragmatica. Умовн. друк. арк. 7,10. Умовн. фарбо-відб. 14,20.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №424 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-3504-0

© Навчальна книга — Богдан, 2013

Юний друже!

Цей посібник допоможе тобі навчитися слухати та сприймати музику, розуміти та виконувати пісні, оволодіти основами музичної грамоти. Краще зрозуміти зміст музичних творів ти зможеш при вивченні творчої спадщини українських та зарубіжних композиторів, розглядаючи репродукції картин відомих художників. Сприйняття музики у поєднанні з художніми образами дасть тобі змогу зазирнути у чарівний світ звуків, відчутти їхню вічну красу.

Наприкінці видання вміщено ноти пісень для розучування та запропоновано уроки для самостійного оволодіння грою на українській хроматичній сопілці.

Основні вимоги до співу

- 1. Співати потрібно стоячи або сидячи.
Стійте прямо, голову тримайте вільно, не напружуйтесь.
Плечі відведіть назад, руки вільно опустіть.
Під час співу сидячи руки покладіть на коліна або парту.*
- 2. Дихайте спокійно, плечі не піднімайте.
Кожне слово пісні вимовляйте чітко і виразно.*
- 3. Співайте м'яким наспівним голосом.
Співаючи в хорі, не виділяйтесь.
Прислухайтесь до співу однокласників, не викрикуйте.*
- 4. Ваш спів повинен бути виразним, красивим, на радість вам і слухачам.*
- 5. Не можна співати голосним різким звуком. Недбале ставлення до свого голосу, крик, вереск, спів різким звуком можуть призвести до втрати голосу.*
- 6. Не співайте на холодному чи сирому повітрі.*

ВИДИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

I. МУЗИКА ЯК ВИД МИСТЕЦТВА

Урок 1 **МИСТЕЦТВО ЗВУКІВ**

Музика створюється із

- малюнків
- слів
- музичних звуків

Мистецтво музичних звуків — це:

- звуки, з яких складаються слова та речення
- впорядковані композитором звуки, які утворюють пісні, танці, опери, симфонії тощо

З якими видами мистецтва пов'язана музика?

Ц К К Н
Х Р О Р Ф Я
Т А Р

Слухання музики. Петро Чайковський. Мелодія.

а) Які інструменти виконують п'єсу?

- струнні
- мідні духові

б) Чому вона має таку назву?

в) Який характер цього твору?

- рішучий
- ніжний
- стрімкий
- похмурий
- урочистий
- задушевний

1840-1893

Петро Чайковський — російський композитор-класик, увійшов в історію музики як великий симфоніст, основоположник російського класичного балету. У його доробку: 10 опер, серед яких «Євгеній Онєгін», «Пікова дама», «Черевички», 3 балети — «Лебедине озеро», «Лускунчик», «Спляча красуня», 3 концерти для фортепіано, концерт для скрипки, твори для фортепіано та інші.

ВЕСЕЛКОВА ПІСНЯ

Слова М. Ясакової, музика О. Янушкевич

1. За веселковим, за небокраєм
хтось на сопілці чарівно грає.
А чи то грає, чи то здається,
чи пісня лине із мого серця?

Приспів:

Над моїм краєм, над моїм містом
пісня лунає голосом чистим.
Пісня злітає у світ широкий,
веселка грає на семи нотах.

2. В чарівній пісні слова чудові,
всі кольорові, всі веселкові.
Краплинки сонця у кожному слові,
краплинки щастя теж кольорові.

Приспів.

3. За веселковим, за небокраєм
срібні дзвіночки хтось розсипає.
На тих дзвіночках веселка грає,
пісня лунає над рідним краєм.

Приспів.

Як потрібно виконувати пісню, щоб передати її характер?

☐ з сумом	☐ задушевно
☐ помірно	☐ швидко
☐ ніжно	☐ урочисто

До якого жанру музики можна зарахувати «Веселкову пісню»?

☐ вокального	☐ інструментального
☐ вокально-інструментального	

Що спільного та відмінного між музикою та мистецтвом слова?

Який із музичних жанрів сильніше впливає на наші почуття — інструментальний чи вокальний?

Яка роль мистецтва в житті людини?

Інструментальна музика призначена для виконання на музичних інструментах. Вона може бути *ансамблевою, оркестровою та сольною*.

Інструментальну музику може виконувати соліст-інструменталіст у супроводі групи музичних інструментів чи без нього.

Слухання музики.

а) Ніколо Паганіні. Концерт для скрипки № 2.

Цей твір виконує соліст-скрипаль у супроводі оркестру?

 так

 ні

1810-1849

Фридерик Шопен — польський композитор, віртуозний піаніст. У творчому доробку твори для фортепіано: полонези, мазурки, вальси, концерти, етюди, експромти, прелюдії, ноктюрни та інші твори.

б) Фридерик Шопен. Етюд № 2 фа-мінор.

Який інструмент виконує цей твір?

 флейта

 скрипка

 фортепіано

Що означає слово «етюд»?

 невеликий літературний твір

 музична п'єса навчального характеру

 твір образотворчого мистецтва

Чим відрізняються ці твори?

1782-1840

Ніколо Паганіні — італійський композитор, скрипаль. Збагатив і розширив техніку виконавської гри на скрипці, ввів нові колоритні ефекти. Писав музичні твори для скрипки та гітари, камерно-інструментальні ансамблі та концерти.

ЧАРІВНИЙ СМІЧОК

Норвезька народна пісня

1. Прийшов у село
Музикант-старичок,
Приніс диво-скрипку
Й чарівний смичок.
Ударив по струнах,
Дарма, що без нот, —
Співає, танцює,
Сміється народ.

2. Проходив багач
І почув скрипача,
І задрість збудилась
В душі багача.
— Продай, — мовив, — скрипку!
За цей твій товар
Я дам, не вагаючись,
Хліба амбар!

3. — Ні! Скрипка моя
Не на продаж, о ні!
Вона ж не самому
Потрібна мені.
Під звуки її,
Хоч і граю без нот,
Танцює, співає
Увесь наш народ!

Подумай!

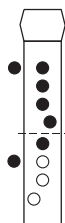
Ця пісня має розважальне значення чи повчальне? Чи можна об'єднати «Концерт для скрипки № 2» Н. Паганіні, Етюд № 2 Ф. Шопена та пісню «Чарівний смичок» в одну програму?

З якої пісні цей фрагмент?

Пісня починається не з повного такту, а із затакту.

7. Аплікатура ноти Мі

Закрийте з 1-го по 5-й отвори пальцями лівої руки, а 6-й та 7-й — великим і вказівним пальцями правої.

○ Відкритий отвір

● Закритий отвір

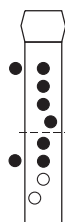
а)

Ось ко-няч - ка бі-жить: туп, туп, туп, туп. По до-ріж-ці ту-по-тить: туп, туп, туп.

б)

Кра-сень мі-сяць з-за хма-ри ви-хо-дить, ніч він ча-ру-є та зем-лю во-ро-жить.

8. Аплікатура ноти Ре

Закрийте з 1-го по 5-й отвори пальцями лівої руки, а 6-й, 7-й та 8-й отвори — великим, вказівним і середнім правої.

○ Відкритий отвір

● Закритий отвір

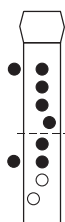
а)

Ось ко-няч - ка бі-жить: туп, туп, туп, туп. По до-ріж-ці ту-по-тить: туп, туп, туп.

б)

Кра-сень мі-сяць з-за хма-ри ви-хо-дить, ніч він ча-ру-є та зем-лю во-ро-жить.

9. Аплікатура ноти До

Закрийте всі десять отворів пальцями обох рук.

○ Відкритий отвір

● Закритий отвір

а)

А вже крас-не со-неч-ко при-пек-ло, при-пек-ло, яс-не, ши-ре зо-ло-то роз-ли-ло, роз-ли-ло.

б)

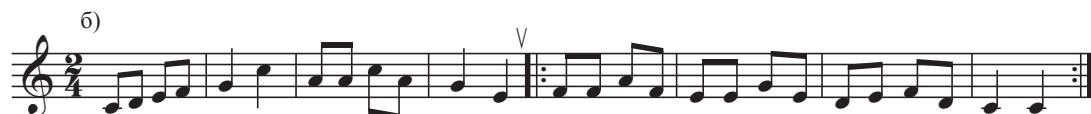
А вже крас-не со-неч-ко при-пек-ло, при-пек-ло, яс-не, ши-ре зо-ло-то роз-ли-ло, роз-ли-ло.

10. Октавне передування

Октавне передування — це приблизно вдвічі сильніше вдунання повітря, що супроводжується збільшенням напруження губ і м'язів рота, а також активнішою атакою звука.

Октавне передування служить для видобування звуків другої октави — вони виконуються аплікатурою першої.

Гама До-мажор

Ой за га-єм, га-єм, га-єм зе-ле-ень-ким, там о-ра-ла дів-чи-нонь-ка во-ли-ком си-вень-ким.

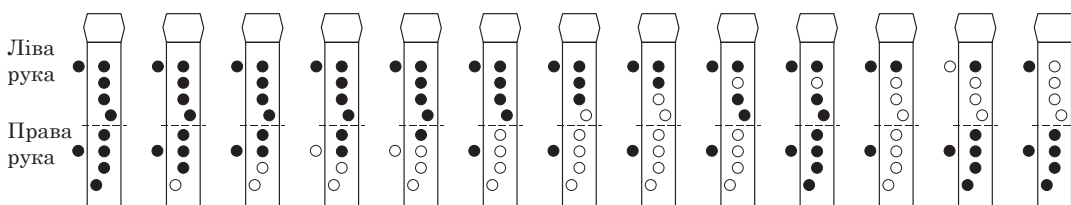
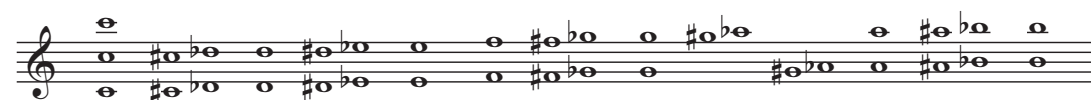

На ву-ли-ці скрип-ка гра-є, ме-не ма-ти не пус-ка-є. Ой! Ой! Ой!

11. Аплікатура альтерованих ступенів

Для виконання альтерованих ступенів дивіться схему:

Основна аплікатура сопілки

○ Відкритий отвір

● Закритий отвір

Примітка. Аплікатуру написано для сопілки стрій «ДО».

ЗМІСТ

I. МУЗИКА ЯК ВИД МИСТЕЦТВА

Урок 1. Мистецтво звуків	4
<i>Веселкова пісня</i>	5
Урок 2. Історія музичного мистецтва	6
Урок 3. Мистецтво відкриває світ	8
<i>Все це потрібно мені</i>	9
Урок 4. Що «живе» у музиці?	10
Урок 5. Як «рухається» музика?	12
<i>Наша шкільна країна</i>	13
Урок 6. У гості до музичних інструментів	14
Урок 7. Як розповідає музика?	16
<i>Пісня про чарівників</i>	17
Урок 8. Музична скарбничка композитора	18

III. ПРОФЕСІЙНА МУЗИКА

Урок 17. Скарбничка професіонала	36
<i>Зимова пісенька</i>	37
Урок 18. Різновиди професійної музики	38
Урок 19. Чи є сюжет у музиці?	40
<i>Ми – козаки</i>	41
Урок 20. Програмна та непрограмна музика	42
Урок 21. Інструментальне соло	44
<i>Чарівний смичок</i>	45
Урок 22. Грає ансамбль	46
Урок 23. Симфонічна музика	48
<i>Червона калина</i>	49
Урок 24. Велике українське сімейство	50
Урок 25. Світ вокальної музики	52
<i>Веснянка</i>	53
Урок 26. Звучить хор	54

II. НАРОДНА МУЗИКА

Урок 9. Історія народу в пісні	20
<i>Ой на горі жєнці жнуть</i>	21
Урок 10. Давні українські осінні обряди	22
Урок 11. Пісня живе серед нас	24
<i>Їхав козак за Дунай</i>	25
Урок 12. Народні інструменти	26
Урок 13. Дитяча народна пісня	28
<i>Пісенька джури</i>	29
Урок 14. Українці танцюють	30
Урок 15. Давні українські зимові обряди	32
<i>Новорічна пісня</i>	33
Урок 16. Новорічна свята	34

IV. ВЗАЄМОДІЯ МУЗИКИ

З ІНШИМИ ВИДАМИ МИСТЕЦТВА

Урок 27. Музика та інші види мистецтва	56
<i>Школярі-школярки</i>	57
Урок 28. Музика і слово	58
Урок 29. Музика та візуальні види мистецтва	60
<i>Пісенька друзів</i>	61
Урок 30. Музика в театрі	62
Урок 31. Музика в кіно	64
<i>Крилата гойдалка</i>	65
Урок 32. Музика і циркове мистецтво	66
Урок 33. Музика і хореографія	68
<i>Світ шкільний</i>	69
Урок 34. Назустріч канікулам	70
Ноти пісень для розучування	72-83
Вчіться грати на сопілці	84-87